

לוחמת-מוקשים סובייטית

מאת מג'ור ליאון נ. אסר

ביוני 1941 מותנה היה המשך קיומה של בריה"מ בבלימת מתקפתו של השריון הגרמני, בכל האמצעים שבידיה. לצורך ביצוען של משימות אלה נוצרה שיטה עצמחה מתוך יאוש, ובשנים שבאו לאחר תקופה מכרעת זו הפכו החיילים הסובייטיים לאלופי לוחמת-המוקשים.

מוצא השיטה

אף כיום, נובעים עדיין אחדים מאיפיוני השימוש הרוסי במוקשים מאותם ימים בהם החלה בריה"מ ליטול חלק במלחמת העולם השניה. תחילה השתמש הצבא הסובייטי בדגמים תקינים להנחת שדות-המוקשים, כשתורתו ומחשבתו בענין לוחמת-המוקשים תואמות את הגישה האנגלית-האמריקאית לסוגיה זו. ברם, בימי המאמץ הנואש להדיפת הגרמנים הובילו ההכרח בהשגת מהירות והתפעול של גייסות-בלתי-מאומנים ליצירתה של שיטה שהוכתרה בהצלחה מפתיעה.

במקום להניח שדות-מוקשים מסודרים ולשומים שיטתית הניחו אותם הסובייטים „סתם כך, בשטח“. מאותה שעה החלו הגרמנים להיתקל בשטחים ממוקשים בלתי-צפויים. לא זו בלבד שדגמי שדות-המוקשים היו שונים, כי אם אף את סוג המוקשים מן הנמנע היה לצפות מראש. גם כיום מאפיין את המוקשים הסובייטיים העדרם המוחלט כמעט של אזורי-בטחון. שטחים אלה, שמוקשו „באקראי“ — הם הם שבלמה לבסוף, את הסתערותם של הגרמנים — והצבא הסובייטי לא שכח זאת.

שעה ששב הצבא האדום ופתח במתקפה, היו לו פלגות-מכשול ניידות (פמ"נ, ברוסית „פוז") מיוחדות בעוצמה גדודית, שאומנו ואורגנו היטב. לפיכך, היה זה אך טבעי משנוצלו יחידות אלה אף בפעולות ההתקפיות, להנחת שדות מוקשים מגינים ומאבטחים ארעיים.

ПОЗ — Подвижной Отряд Заграждения .

תאור השיטה

כיום מבוססת תורת לוחמת-המוקשים הסובייטית על שימוש נרחב ומגוון למדי במוקשים, היורד עד לדרג המחלקתי, בו כל מוצב הגנתי מוקף לחלוטין בשדות-מוקשים. בהתקפה נעזר מפקד גדוד-חיל-רגלים סובייטי בשלוש פלגות-מכשול ניידות (פמ"נ) מיוחדות, המונות מ-25 עד 30 איש כל אחת. יחידות אלה ממהרות לחסום בשפע מוקשים את כל דרכי-הגישה האפשריות באגפי-הגדוד. שעה שהגדוד כובש ומתקדם, מפנות פמ"נ אלה במהירות את המוקשים שהונחו קודם לכן בחפזן, וזאת — על מנת לאפשר שימוש חוזר באותם מוקשים בעתיד. לכן רגילים לומר כי דרכם של הכוחות הסובייטיים לנצל את המוקשים כנשק התקפי. למרות שהגדוד עצמו יכול להיות נתון כולו במתקפה, הרי שבמציאות מניחות הפמ"נ מוקשים להגנת שטחי-הכינוס הגדודיים, אגפי-השדרות המתקדמות, ושטחים חיוניים הצפויים להתקפות-נגד. עמדות-ההסתערות ועדי-הביניים הופכים עם הכבשם, לשטחי מיקוש חפז — הניתן לפינוי-בזק, על מנת לאפשר ניצולם של המוקשים מחדש.

תאוריית-המלחמה הגרמניים מזירת-רוסיה רצופים רישומי חרדה, או תמיהה, לנוכח „מלחמת-המוקשים“ שנוהלה תכופות ע"י הכוחות הסובייטיים. מה הסיבה לכך? האם פעלה אצל הרוסים איוו המצאה טכנית שהוסיפה משקל מיוחד לתפקידו של המוקש במלחמה? דומה כי לא. ה„המצאה“ הרוסית היחידה בשטח זה היתה בתחום הארגון (ואולי האימוץ), ובמיוחד התבטאה בארגון רחב של פלגות-מכשול מיוחדות; דבר, שהיה אולי יותר בגדר גילוי אופיני ליכולת הצבא הסובייטי בשטח זה מאשר סיבה לה. נראה כי ההסבר הוא „פשוט“ — אך לא כ"כ קל להיקוי ולהגשמה: שימוש מתמיד ונמרץ באותם האמצעים והאפשרויות ללוחמת-מוקשים הפתוחים, בעצם, בפני כל הצבאות — אלא שבלי העשייה הבלתי-יגלאית נשארים הם ברבים מן הצבאות „על הנייר“ בלבד, ואינם פועלים את פעלם במלחמה. בזה — עיקר לקחה של הסקירה „לוחמת-מוקשים סובייטית“, שתורגמה ממקור אמריקני.

בספרות ההדרכה הסובייטית מוזכרות אף שיטות לפריצת מעברים דרך שדות-מוקשים של האויב. שיטה אחת כוללת שימוש במסכיאש „מטאטאים“, המרוכזים לאורך נתיב צר, לחציית שדה-המוקשים. אולם שיטה זו נחשבת ליקרה, בזבזנית, איטית ואף בלתי בטוחה בתוצאותיה.

שיטה מקובלת יותר לפריצת שדות-מוקשים גילה דרך-אגב המרשל ז'וקוב משייבך לאחר המלחמה, בפני הגנרל אייזנהאור, את אומץ-לבם של הגייסות הסובייטיים, באמרו „בהגיענו לשדה-מוקשים — תוקף חיל-הרגלים שלנו כאילו לא היו כלל מוקשים במקום. אבידותינו בעטים של מוקשים אינן עלות, לדעתנו, על אלה שסובלים היינו מאש המקלעים והתותחים. לו העדיף האויב להתגונן בגייסות ולא בשדות-מוקשים“.

לסיכום

בעיקרו של-דבר, את הידוע על לוחמת-המוקשים הסובייטית ניתן לסכם, איפוא, כלהלן:

- בכל צורת הלחימה — מיקוש בשפע;
- קיימות יחידות הנדסה ופלגות-מכשול-ניידות מיוחדות, לביצוע משימות המיקוש הרבות ולנקיטת אמצעים נגד מיקוש;
- בדרך-כלל ממקשים הגייסות הסובייטיים במהירות, ומיד עם תפיסתו, כל יעד או שטח-חיוני — כאמצעי לבלמת התקפות-הנגד הצפויות;
- המוקשים הסובייטיים מגוונים מבחינת הסוג והגודל, ואמצעי-הבטחון מועטים בהם או אף חסרים לגמרי;
- בשדות-המוקשים אין ניכרים דגמים תקיניים, סימונם דל — ואף זה בעיקר, מן הצד המופנה אל כוחותיהם-הם;
- גייסות סובייטיים משתדלים לבצע סיור נרחב בשדות-המוקשים של היריב;
- גייסות סובייטיים עלולים לסלק שדות-המוקשים של הצד-שכנגד על-מנת להשתמש במוקשים אלה מחדש, נגד היריב שהניחם;
- היחידות הסובייטיות מוכנות לעתים לאבירות כבדות — תמורת הסיכוי להשיג פריצה וחציה מהירות של שדות-מוקשים.

סקנות

בשעתו הפריח מן-דהו אימרת-כנף: „שמור צעדיך בהתעסקך עם הרוסים“. עתה, עם הרחבת השימוש של הכוחות הסובייטיים בלוחמת-המוקשים והתמהוותם בה, הופך משפט זה, פשוטו כמשמעו — לאמת בשדה-הקרוב. נכונותם של הרוסים להקריב כוח-אדם, על מנת לאפשר שימוש במוקשים ללא-הבחנה, הופך אמצעי זה מסוכן כפליים לכל יריב. משבר היסטורי ומצב צבאי נואש דרושים היו כדי שתופנה תשומת-לבם של הסובייטים לשימוש במוקשים. נקוה שלא נודק-אנו למשבר דומה בטרם נלמד את לקחו של אמצעי חיוני ואולי אף מכריע זה: לוחמת-המוקשים.

במידה מירבית מנצלים הכוחות הסובייטיים אף את מוקשי האויב הנתפסים בשטח. אירע במלחמת-העולם השניה, ויחידות גרמניות דיווחו על הפסידן שדות-מוקשים שלמים תוך לילה אחד ל„קוטפי-מוקשים“ רוסיים. בטכניקה זו השתמשו אף הגייסות הסיניים בקוריאה.

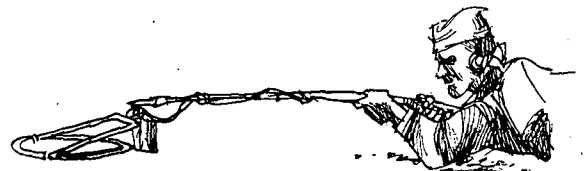
פריצת שדות-המוקשים של האויב, או פיגועים, נחשבת בצבא הסובייטי כמשימתו של חיל-ההנדסה, עליו מוטלת אף האחריות הכללית לפיתוח שיטות לוחמת המוקשים ופריטי הציד הטכניים.

כל מפקד עוצבה, מדיביזיה ומעלה, מוסמך להורות על הנחת שדות-מוקשים, ויכול הוא להעניק סמכות זו למפקדי פלוגותיו. במצב שכול-ההגנתי ישתמש המפקד הסובייטי במוקשים שלרשותו, ממש כפי שעושים זאת בגייסות המערב, נוסף על החדרת פמ"נ לעורף-האויב לשם מיקוש צירי תנועתו.

תורת לוחמת-המוקשים

הצצה לפנקסי ההדרכה הסובייטיים מגלה, כי אחדות מדרכי המיקוש שלהם דומות לאלה של המערב. כך לדוגמה: מוקשים נגד-טנקים ונגד-אדם מעורבים תכופות באותו השדה; מוקשים נ"ט מונחים בצפיפות של מוקש אחד למטר חזית, ונדרש רישום של כל השדות. אולם בכך תם הדמיון, מאחר ואין דגמים תקיניים לשדה-מוקשים. לקח הגרמנים במלחמת העולם השניה הוא כי לעומת שדות-המוקשים שבאזורי העורף הסובייטיים, אשר סומנו ונרשמו בפירוט, הרי ששדות-המוקשים החזיתיים שלהם נזרעו באקראי. תורת הלחימה הסובייטית אינה מפרטת כל שיטת סימון תקנית של שדה-מוקשים, פרט לגידור בתיל דוקרני אחד או בשיטה אחרת כלשהי.

מסקנתם של הגרמנים היתה כי „שיטה אחרת כלשהי“ יכולה היתה להיות, מן הסתם, סימני חריטה בקליפת עצים, סימון ע"י גלי-אבנים, תעלות צרות שעומקן ס"מ אחדים, שורות-טרשים או בערימות-זרדים. לעתים הסתפקו הרוסים בתיל

דוקרני אחד, — כ־75 ס"מ מעל לקרקע. מכל מקום, הסיכויים לסימונים היו מהצד הרוסי בלבד, או — לכל היותר — בתוספת ציון באגפי-השדה.

לוחמה נגדית

אמצעי-ההנגד העיקרי הנהוג בלוחמת-המוקשים הסובייטית הנו סיור שדות-המוקשים, נושא המורגש היטב בכל האימונים ובספרי-ההדרכה. במלחמת-העולם השניה חדרו הרוסים תכופות, אגב סיורי-שדות-המוקשים שלהם, עמוק לשטח המוחזק בידי הגרמנים, בטרם הבחינו אלה בכך כי מתחילה להתבצע מתקפה סובייטית.